

KORSAN

Kelimenin aslı Latince'den gelen İtalyanca *corsaro* olup diğer Batı dillerine de geçmiştir (Fr. *corsaire*, İng. *corsair* vb.). Arapça'ya İtalyanca *corsaleden* girdiği de söylenir. Nitekim Arapça'da *kursân* (çoğulu *karasine / karâsin / karâsîn*) kelimesinden "korsanlık yapmak" anlamına *kar-sane* şeklinde fiil türetildiği gibi fazla yaygınlık kazanmasa da İtalyanca ikinci şekle daha yakın olarak *kursâl* (çoğulu *karâsil / karâsîl*) biçiminde kullanımı da vardır. Kelimenin Türkçe'ye Arapça yoluyla geçtiği anlaşılmaktadır. Arapça'da "denizcilikte mâhir kimse" anlamına gelen *bâric* kelimesi de korsan karşılığında kullanılır (Mes'ûdî, I, 440). Aslında denizlere hâkim olma, sahilleri ve deniz ticaretini koruma veya denizden gelmesi muhtemel tehlikeyi önceden bertaraf etme gibi amaçlarla yapılan korsanlık, Batı dünyasında meşru kabul edildiği gibi İslâm dünyasında da cihad ve gazânın bir parçası olarak görülmüştür. Milletlerarası ilişkilerin savaşı esasına dayandığı ve barışın ancak özel antlaşmalarla kurulabildiği Ortaçağ boyunca gerek savunma gerekse düşmana zarar verme amacıyla düzenli donanmalardan bağımsız olarak girişilen bu faaliyetler devletler tarafından da desteklenmiş ve karşılıklı ilişkilerde önemli rol oynamıştır. İbn Haldûn'un, deniz seferiyle ilgili hadiste (Dârimî, "Cihâd", 28; Taberânî, XXV, 131-134) sözü edilen "deniz gazileri" (guzâtü'l-bahr) ifadesini korsan karşılığında kullandığı görülür (*el-İber*, VI, 903). Bu anlamıyla Türk tarihinde karadaki akıncıların denizdeki karşılığı olarak anlaşılan ve *levend* diye de anılan korsanlar gerektiğinde donanmanın seferlerine katılırdı. Selânikî, Akdeniz'de "cihad ve gazâda olan benâm korsan ve kurnaz levend tâifesi"nden söz etmektedir (*Târih*, II, 619). Peçuylu İbrâhim deryada korsanlık ve leventlik yapan levent kaptanından söz eder (*Târih*, I, 345). Mühimme defterlerinde "levend gemileri" ifadesiyle korsan gemilerinin kastedildiği görülmektedir (Cezar, s. 14). Korsanlar "kurt denizci"lerdir. Kâtib Çelebi, korsan olmayan acemi kaptanlara denizin durumu ve deniz savaşı konusunda korsanlarla meşvereti tavsiye eder (*Tuhfetü'l-kibâr*, s. 159). Korsanlığın meşru sayıldığı bu durum dışında kelime "daha çok gasp amacıyla ticaret gemilerine ve sahillere yapılan saldırı" şeklinde olumsuz bir anlama da sahiptir. Araplar, Kızıldeniz ve Basra körfezinde za-

man zaman meydana gelen bu tür olayların fâilleri için *lûsûsü'l-bahr* (deniz hırsızları) tabirini kullanırken Osmanlılar ticaret gemilerini yağmalayanlar için genellikle *harâmi* ifadesini kullanmışlardır. Kemalpaşazâde eski Amasra'yı anlatırken hisarı içinde valisi bulunduğundan, onun "ol havalide gemiyle harâmisi gezip kimi bulursa aldığından" söz eder (*Tevârih-i Âl-i Osmân*, VII. Defter, s. 176). Piri Reis, kalesi yapılmadan önce Bozcaada Limanı'nda harâmi gemilerinin gizlenerek gelip geçen ticaret gemilerini yağmaladığını anlatır (*Kitâb-ı Bahriye*, I, 209). Batı'da düşmana zarar verme amacıyla yapılan ve meşru görülen korsanlık için *privateering*, "haydutluk" anlamındaki korsanlık için de *piracy* kelimesi kullanılmıştır.

Korsanlığın tarihi oldukça eskidir. Bilhassa Doğu Akdeniz (Levant) kıyılarında, Ege adaları ve sahillerinde korsanlık yaygındı. Milâttan önce 1700'lerde Girit adasındaki Minos medeniyetinde ticaret gemileri korsanlara karşı silâhlı mürettebat bulundururdu (Reynolds, s. 11). Yunan mitolojisinde de korsanlara karşı savaşlarıyla efsaneleşmiş kimseler vardı. Milâttan önce 1200 yıllarından başlayarak Ege adalarına korsanlar hâkim olmuş, bunlar denizde belli bir alana hükmetmek için uzun yıllar birbirleriyle savaşmıştır. Coğrafi yapısı korsanların barınmasına uygun olan Ege denizi, birkaç bin yıl boyunca korsanların birbiriyle veya devletlerin korsanlarla mücadelesine sahne olmuştur. Bunların büyük bir bölümü, Herodotos'un zikrettiği birkaç örnekte (*Târih*, s. 246, 248) ve Anadolu beyliklerinin deniz seferlerinde görüldüğü gibi fütuhât hareketlerinin birer parçası olarak kabul edilmektedir. Sahili olan ve deniz ticareti yapan devletler güvenlik için tedbir almak zorundaydılar. Nitekim Bazı Yunan filozofları bunun önemine dikkat çekmişlerdir (Aristoteles, s. 206-207).

Kur'an-ı Kerim'de geçen Hızır kıssası korsanlığın uzun geçmişine işaret sayılabilir. Hızır, arkalarında her sağlam gemiyi gasbeden bir melikten korumak için yoksul denizcilere ait bir gemiyi delerek kusura kılâr (el-Kehf 18/71, 79). Kur'an'da birçok âyette gemilerin bir nimet olarak insanın hizmetine sunulduğuna işaret edilirken (el-Bakara 2/164; İbrâhîm 14/32; el-Hac 22/65; en-Nûr 31/31; el-Câsiye 45/12) denizin tehlikelerine de dikkat çekilir (el-İsrâ 17/67). İnsanların kendi işlediklerinden dolayı karada ve denizde düzenin bozulduğunu bildiren âyet (er-Rûm 30/

41), Hz. Peygamber döneminde Arap yarımadasını çevreleyen denizlerdeki korsanlık faaliyetlerinin çokluğuna işaret olarak da yorumlanmıştır (Muhammed Hamîdullah, s. 188). Nitekim hicretin 9. (631) yılında Mekke'nin limanı Şuaybe açıklarında görülen zenci korsanlar Resûl-i Ekrem'e haber verilmiş, o da bunların üs olarak kullandıkları adadan çıkarılması için Alkame b. Mücezziz kumandasında 300 kişilik bir kuvvet göndermiştir (İbn Sa'd, II, 163). Basra körfezi ve Uman denizi kıyılarında da sık sık korsanlık olayları görülmüştü. Hz. Ömer zamanında bölge valisi Osman b. Ebû'l-Âsî es-Sekaffî'nin özel gayretleriyle düzenlenen deniz seferleri (Belâzûrî, s. 629 vd.) kısmen bunların faaliyetlerine yöneliktir. Müslümanlar kısa bir süre içinde Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika sahillere, Basra körfezi ve Uman denizi kıyılarına hâkim olmuşlardı. Bu sahillerin düşman ve korsan gemilerine karşı korunması gerekiyordu. Hem denizden gelebilecek tehlikelere karşı hem cihad amacıyla deniz seferleri düzenlemek üzere buralardaki eski tersanelerden ve Fenike geleneğini sürdüren ustalardan yararlanıp gemi inşa etmişlerdir (*DîA*, IV, 496; XIV, 8 vd.). Bu tersanelerde sadece donanma için değil gazâ yapmak isteyen, müslüman ticaret gemilerini gasp için fırsat kollayan düşman korsanlarına karşı savaşan müslüman denizciler için de gemiler yapılmıştır.

İlk fetihler sonunda, "Maceralar denizi" olarak da adlandırılan Akdeniz'in bilhassa batısında güney sahilleri müslüman, kuzey sahilleri daha çok hristiyan korsanların hâkimiyet bölgesi durumundaydı. I. (VII.) yüzyıldan itibaren çeşitli adalara ve Batı Akdeniz kıyılarına müslümanlar tarafından deniz seferleri düzenlendi. Mûsâ b. Nusayr'ın Kuzey Afrika valiliği döneminden itibaren Arap ve Berberî denizciler Sicilya, Sardinya ve Korsika adalarına baskınlar yaptılar. III. (IX.) yüzyılın hemen başlarında Malta, Sicilya ve Kasvara'da (Pantelleria), daha sonra Balear adalarının Endülüs Emevîleri'nin eline geçmesinde müslüman korsanlar önemli görevler ifa ettiler. 202'deki (817-18) Rabaz Vak'ası'nın ardından Endülüs'ten sürülen bir grup göçmen Orta ve Doğu Akdeniz'de birtakım korsanlık faaliyetlerinde bulundular. Bunlardan İskenderiye'ye yerleşenler, 212 (827) yılında Abdullah b. Tâhîr tarafından şehri terketmek zorunda bırakılınca reisleri Ebû Hafs Ömer b. Şuayb el-Bellûtî kumandasında otuz-kırk parça gemiyle Girit'e gidip adayı kademe kademe ele ge-

çirerek burada yerleştiler. 227'de (842) Mağribli korsanlar Güney Fransa'da Rhone nehri deltasındaki Arles sahillerine seferler düzenlediler. Korsanlar bu seferden kayıp vermeden döndülerse de aynı bölgeye yaptıkları 235 (850) yılındaki baskında ters esen rüzgâr sebebiyle yelkenlerini açamadıklarından hepsi öldürülmüştü. 255 (869) yılında korsanlar Camargue'a seferlerini yenilediler. 278'de (891) yirmi kadar Endülüslü denizci Fransa'nın güneyinde Provence bölgesinde Saint Tropez körfezine demir attı ve buradan komuşu bölgelere saldırılar düzenledi. 281'de (894) kendilerine katılanlarla birlikte Marsilya'nın kuzeyinde Fraxinetum Kalesi'ni merkez edinip seksen yıldan fazla devam eden bir korsan devleti kurdular. Bunların faaliyetleri III. Abdurrahman ile Büyük Otto arasında diplomatik ilişkilere vesile oldu. Fransız sahillerine müslüman korsanların seferleri uzun zaman sürmüştür. İbn Haldûn, Bicâye'den bahsederken bura halkından deniz gazilerinin oluşturduğu filo için cesur kişilerden mürettebat seçip Fransa sahillerine ve adalarına âni baskınlar düzenlediklerini, rastladıkları kâfir gemileriyle savaşıp bol miktarda ganimet ve esirle döndüklerini kaydeder (*el-İber*, VI, 903). Açık denizlerdeki durumu ilgili olarak da müslüman gemilerinin denizlerde rahatça dolaştıklarını, bir düşman gemisine rastladıklarında ona hücum ettiklerini söyler. Onun hristiyanların denize bir tahtayı bile indiremedikleri iddiası (*Mukaddime*, I, 651), daha çok müslümanların denizlere tamamen hâkim oldukları III (IX) ve IV. (X.) yüzyıllar için doğrudur. Müslüman korsanlar Toskana ve Ligürya sahillerine kadar baskınlar düzenlediler. İtalya sahillerinde ticaretle ünlü bazı şehirler, IX-X. yüzyıllarda papalığın tehditlerine rağmen Saracen (müslüman Arap) korsanlarla iş birliği yapıyorlardı. İmparator II. Louis, Napoli'yi Palermo gibi Kuzey Afrika'nın bir şubesi olmakla suçluyordu. Napoli, Arap korsanları için güvenilir bir sığınma yeri, elverişli bir hareket noktası olmuştur. Onlara gereken erzak ve silâh veriliyor, ganimetten de pay alınıyordu (Heyd, s. 107-108).

Kuzey Afrika'da Bicâye, Mehdiye ve Cerbe adası gibi korsan yatağı olan şehir ve adalar vardı. Mehdiye, Zirîler döneminde tamamen korsanlığa hizmet edecek şekilde donatılmıştı. Burada barınan korsanlar Akdeniz'in en uzak yerlerine bile korku salıyordu. Bunların faaliyetleri papalığın da teşvikiyle Sicilya Normanları'nın, Pizalılar'ın ve Cenevizliler'in karşılık

vermesine sebep oldu. Müslüman devletlerin kendi aralarındaki mücadelesinden doğan zaaf ve Haçlı ittifakı yüzünden Akdeniz'de İspanyol, Cenevizli ve Pizalı korsanların faaliyetleri yoğunluk kazandı. Ancak İskenderiye'den Tanca'ya kadar sahiller boyunca kurulmuş savunma sistemi onların etkili baskınlarını kısmen zorlaştırmıştır. Haçlılar'ın Bizans ülkesinde yaptıkları yağmalar, ortak düşman karşısında Bizans İmparatoru II. İsaakios Angelos ile Selâhaddin-i Eyyûbî arasında bir yakınlığa sebep olmuştur. Selâhaddin'in gönderdiği çok değerli hediyelerin bulunduğu gemiye korsanlar tarafından el konulup elçilerin öldürülmesi de muhtemelen bu dostluğu önlemeyi amaçlıyordu (*a.g.e.*, s. 254).

Ege ve Akdeniz'de korsanlık olayları sadece müslümanlarla hristiyanlar arasında cerayan etmemiştir. İngilizler'in Doğu Akdeniz ticaretine başlaması üzerine ortaya çıkan İngiliz-Fransız rekabeti de korsanlık olaylarını arttırmıştır. Bunların Osmanlı karasularında birbirleriyle savaşmış devleti birtakım tedbirler almaya zorlamıştır (Kütükoğlu, sy. 12 [1968], s. 58 vd.).

Türkler'de "deniz gazileri" anlamında ilk korsanlık hareketi Malazgirt savaşını takip eden yıllarda Çaka Bey'le başlar. Daha sonra çeşitli Türk kumandanları ve beyleri sayesinde Akdeniz ve Karadeniz'de fetihler yapılmıştır. Karasi, Saruhan, Aydın ve Menteşe beyliklerine mensup leventler Ege'de korsanlık yapmışlardır. Osmanlılar bahriye teşkilâtını oluşturmada onlardan yararlanmışlardır. Pîrî Reis'in "pîrimiz" dediği Kemal Reis de bunlardan biridir (*Kitâb-ı Bahriye*, I, 53). Daha sonra büyük Osmanlı denizcileri Barbaros kardeşlerle Turgut, Seydi Ali, Sinan, Sâlih, Murad reisler de korsanlıktan yetişmişlerdir. Bunlar Akdeniz'deki faaliyetleri yanında Atlantik'e açılarak Manş denizinde Norveç kıyılarına, daha kuzeyde İzlanda'ya, batıda Antiller'e kadar gitmişler, düzenli devlet donanmasının henüz varlık göstermediği dönemlerde önemli hizmetler görmüşlerdir. Osmanlılar'da derya beyleri kendi bölgeleri içine giren sahilleri, sahile yakın geçen tüccar gemilerini korsanlara karşı korumakla da görevliydi. Ayrıca ahidnâmelere korsanlara karşı ortak himaye, korsanların verdiği zararları tazmin imtiyazları verilmiştir.

Osmanlı döneminde, özellikle XVI. yüzyıldan itibaren Akdeniz hâkimiyeti mücadelesinde Kuzey Afrika kıyılarındaki üslerde yerleşmiş birçoğu devlete bağlı ola-

rak faaliyet gösteren korsan grupları etkili olmuşlar, Akdeniz'in Avrupa kıyıları ve adalarına yönelik akınlarda bulunmuşlardır. Kuzey Afrika'da üslenen bu korsanlar, özellikle XVIII ve XIX. yüzyıllarda devletler arası ilişkilerde önemli bir problem haline gelmişlerdir. Öte yandan Osmanlı topraklarına ve deniz ticaret filolarına karşı hristiyan korsanların saldırıları bazı dönemlerde devlet için oldukça ciddi sıkıntılara yol açmıştır. Osmanlı idaresine alınana kadar Rodos, Kıbrıs ve Girit'te yuvalanmış olan korsan filolarının İstanbul'dan Mısır'a uzanan ticarî deniz yolunun güvenliğini sarstığı bilinmektedir. Doğu Akdeniz'in güvenliğini sağlanmasının ardından XVI. yüzyılın sonlarına doğru bilhassa Adriyatik'te bulunan korsanların yoğun faaliyetleri önemli bir mesele haline gelmiş, Uskok adı verilen bu korsanlarla etkili mücadele başlatılmıştır. Ayrıca Malta'da üslenen şövalyelerin yine XVI ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı gemilerine karşı korsanlık faaliyetlerini sürdürdükleri, hatta Doğu Akdeniz'e Suriye sahillerine kadar uzandıkları bilinmektedir. Diğer etkili bir korsan tehdidi, Karadeniz'de Kazaklar'ın Kuzey Anadolu sahillerine yönelik baskın ve yağma akınlarıyla gerçekleşmiş ve Osmanlı Devleti'ni uzun yıllar meşgul etmiştir. Ege'de ise XVIII ve XIX. yüzyıllarda Rum eşkıyalarının adalara ve kıylara yönelik yağmalama ve saldırma hareketleri Osmanlı kaynaklarında korsanlık olarak nitelendirilmiş, özellikle Ege adalarının bazıları belgelerde "korsan yatağı" olarak anılmıştır. Aynı yüzyıllarda Osmanlı resmî literatüründe Ege'de gerek Rum gerekse Türk olsun korsan gruplarının gemileri için "korsan bahrîsi" tabiri sıkça kullanılmıştır.

Deniz ticaretinin yoğun olduğu Basra körfezi ve Hint Okyanusu kıyılarındaki korsanlık yaygındır. Mes'ûdî, Aden körfezinden Hint Okyanusu'na açılırken Somali açıklarında yer alan Sokotra adasının -Akdeniz'de (el-Bahrü'r-Rûmî) Rum (Bizans) korsanların Suriye ve Mısır açıklarında müslüman tüccarların yolunu kestikleri gibi- Hindistan ve Çin'e giden müslümanlara ve başkalarına ait ticaret gemilerinin yolunu kesen Hintli korsanların yuvası haline geldiğinden söz eder (*Mürûcû'z-zehab*, I, 440). Batılılar'ın, bilhassa Portekizliler'in Ümit Burnu'nu keşfedip Hindistan'a ulaşmalarından sonra Hint Okyanusu ve kıyılarından birçok korsanlık vak'ası olmuştur. Hint ticaretiyle güçlenen Portekizliler yalnız ticaretle kalmıyor, yaygın müslüman devletlere de musallat oluyor-

du. Zaman zaman bunlardan gelen yardım talebine cevap veren Osmanlı Devleti, Hint Okyanusu'na donanma göndererek Portekizlilerle mücadele etmiştir.

Önceleri bir savaş yöntemi gibi telakki edilen korsanlık 1856 Paris Kongresi'nde alınan kararlarla devletler hukukuna göre suç sayılmıştır. Buna göre resmî yetkililer bir korsan gemisini zaptedebilir, zorla bir limana yanaştırabilir, uyruklarına ya da ikametlerine bakmaksızın korsan gemi mürettebatını yargılayabilir ve suçlu bulunanları cezalandırarak gemiye el koya bilirdi.

İslâm hukuku açısından "deniz gazâsı" anlamında korsanlık cihadın bir parçası gibi görüldüğünden bu korsanların aldıkları ganimet meşrû sayılmıştır. Her gemi bir kale gibi telakki edilerek onu muhasara edenlerin ganimeti paylaşma usulü esas alınmıştır. Gasp ve öldürmeyi amaçlayan korsanlık ise "hırâbe" olarak kabul edilir. Güvenliği yok etme, korku salma, gasp, karışıklık çıkarma gibi sebeplerle korsanlar, "Allah ve Resulü'ne karşı savaşanlar ve yeryüzünde düzeni bozmaya çalışanlar ..." olarak (el-Mâide 5/33) yaptıkları fiillerin derecesine göre cezalandırılır. Malı gasbedilenlerin müslüman, zimmi veya anlaşılmaması sonucu değiştirmez (bk. EŞKİYA). Venşerîsî, müslümanların deniz seferinde ticaret metai dolu bir gemi bulmaları ve bunun düşmana ait olmadığını bilmeleri halinde ondan bir şey almalarının câiz olmadığını, onu bir emânet telakki edip içindeki mallarla birlikte koruma altına almak ve sahiplerine teslim etmekle yükümlü bulunduklarını söyler (el-Mî'yârü'l-mu'rib, VIII, 302-303).

BİBLİYOGRAFYA :

Dârimî, "Cihâd", 28; Aristoteles [Aristo], *Politika* (trc. Mete Tunçay), İstanbul 1990, s. 206-207; İbn Sa'd, *e't-Tabakât*, II, 163; Belâzürî, *Fütüh* (Fayda), s. 629-630, 634; Mes'ûdî, *Mürûc'z-zeheb* (Abdülhamîd), I, 440; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamîd Abdülmecîd es-Selefi), Beyrut 1405/1985, XXV, 131-134; Herodotos, *Târih* (trc. Perihan Kuturman), İstanbul 1973, s. 246, 248; İbn Haldûn, *el-'İber*, VI, 903; a.mlf., *Mukaddime* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, I, 648-654; Venşerîsî, *el-Mî'yârü'l-mu'rib* (nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1401/1981, VIII, 302-303; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, VII, Defter, s. 176; Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriye* (nşr. Ertuğrul Zekâi Ökte v.dğr.), İstanbul 1988, I, 53, 209; Selânikî, *Târih* (İpşirli), II, 619; Peçuyul İbrâhîm, *Târih*, I, 345; Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr*, s. 53, 159; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekâyât*, 1656-1684 (nşr. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 178, 195, 196, 307-308, 584; P. Wittek, *Menteşe Beyliği* (trc. Orhan Şaik Gökyay), Ankara 1944, s. 44-45; Uzunçarşılı, *Merkeze-Bahriye*, s. 389-390, 480;

Muhammed Hamîdullah, *İslâm'da Devlet İdaresi* (trc. Kemal Kuşcu), İstanbul 1963, s. 74-77, 151-153, 188, 258-260; Mustafa Cezar, *Osmanlı Tarihinde Levendler*, İstanbul 1965, s. 12-17, 170-175; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi* (trc. Enver Ziya Karal), Ankara 1975, s. 40-41, 57, 102, 107-108, 125, 131, 132-133, 253-254, 256, 422-423; Türkmen Parlak, *Ege Denzinde İlk Türk Derya Beyleri*, [baskı yeri yok] 1979, s. 12, 18, 42, 58, 68, 122; Subhî es-Sâlih, "el-Hîmâye mine'l-karşâne fi's-şer'ati'l-İslâmiyye", *el-Karşâne fi'l-kânûni'l-ülumî*, Rabat 1986, s. 17 vd.; Clark G. Reynolds, *Navies in History*, Maryland 1998, s. 11-14; M. Aymard, "XVI. Yüzyılın Sonunda Akdeniz'de Korsanlık ve Venedik" (trc. M. Genç), *İFM*, XXIII/1-2 (1962-63), s. 219-238; Mübahat S. Kütükoğlu, "XVIII. Yüzyılda İngiliz ve Fransız Korsanlık Hareketlerinin Akdeniz Ticareti Üzerinde Etkileri", *BTTD*, sy. 12 (1968), s. 57 vd.; Mücteba İlgürel, "Adalar Denzinde Rum Korsanları", a.e., sy. 16 (1969), s. 62-67; R. Mantran, "XVII. Yüzyılın İkinci Yansında Doğu Akdeniz'de Ticaret, Deniz Korsanlığı ve Gemiler Kafileleri", *TTK Belleten*, LII/203 (1988), s. 685-695; G. Marçais, "Mehdiye", *İA*, VII, 493-494; Fikret İşıltan, "Sicilya", a.e., X, 591-592; Nebi Bozkurt, "Bahriye", *DİA*, IV, 495 vd.; İdris Bostan, "Gemi", a.e., XIV, 8 vd.

NEBİ BOZKURT

KORSİKA

Akdeniz'de Fransa'ya bağlı ada.

Cenova körfeziyle Sardinya arasında yer almakta olup Akdeniz'in dördüncü büyük adasıdır. Tarihi VII. binyıla kadar inen ada Etrüsk, Yunan ve Kartaca tâcirlerinin uğrak yeri olarak önem kazanmış, milâttan önce XIV-XII. yüzyıllarda Torre adı verilen denizci bir kavmin idaresi altına girmiş, adanın doğu kesimine Phokaialar hâkim olmuştur. Milâttan önce V. yüzyılda Kartaca'nın eline geçmiş ve milâttan önce 238'de Roma'ya terkedilmiştir. Milâttan sonra 456'da Vandal, 533'te Bizans, 754'te Franklar ve 850'de Araplar (Sara-zan) tarafından ele geçirilmiş, Papa VII. Gregorius 1077'de burayı Piza Cumhuriyeti'ne vermiş, 1342'de Ceneviz'in hâkimiyetine girmiştir. Adanın Ceneviz'e ait olması ismî bir hâkimiyetten öteye geçmemiş, Korsika'da devamlı bir huzursuzluk ve ayaklanma hali hüküm sürmüştür. 1729'da başlayan büyük isyan Korsika'yı, adanın asıl sahibi olan Ceneviz yanında Alman ve İspanyol taçlarını başında taşıyan İmparator VI. Karl'ın, Fransa'nın, İngiltere'nin ve aynı zamanda Habsburg mülkünü babası VI. Karl'ın ölümüyle tevarüs eden Maria Theresia'nın eşi olarak Alman imparatorluk tacını da giecek olan Toskana büyük dükü Franz'ın, dolasıyla Avusturya'nın da dahil olduğu ka-

rışık bir mücadelenin odağı haline getirmiş ve ayaklanmalar 12 Nisan 1738'de Theodor von Neuhoff'un kral olarak seçilmesiyle yeni bir safhaya girmiştir. Neu-hoff, Fransız kuvvetlerini Ceneviz'e karşı kullanmak üzere adaya davet etmiş, ancak burada fazla tutunamamış ve Kasım 1738'de kaçmak zorunda kalmıştır. Bununla beraber İngilizler'in de yardımıyla mücadelesine devam ettiğinden kendisine karşı kullanılmak üzere bu defa Ceneviz, Fransız kuvvetlerini adaya çağırmıştır. Neuhoff 1743'te tekrar bir teşebbüste bulunarak adaya dönmüşse de başarılı olamayarak adayı terketmiş ve İngiltere'ye sığınmıştır.

1743 yılının bu karışık ortamında adanın Osmanlı hâkimiyetine sokulması gündeme gelmiştir. 1755'te patlak veren yeni ve büyük bir isyan Pasquale Paoli önderliğinde başarı ile sürdürülmüştür. Nihayet 1768'de Ceneviz pek fazla sahiplene-medığı bu adayı Fransa'ya satmıştır. Korsikalı vatanperverler Fransızlar'a karşı direnişlerini devam ettirmişlerdir. Paoli 1769'da İngiltere'ye kaçmış, 1789 Fransız İhtilâli esnasında İngilizler'in yardımıyla tekrar geri dönmüştür. Ancak bu defa ada İngilizler'in eline geçmiş ve 1796'da tekrar Fransa'ya iade edilmiştir. XIX. yüzyılda Fransa'nın kültürel ve ekonomik bakımdan etkisi artmış, fakat zamanla buna karşı bir tepki oluşmaya başlamıştır. Özellikle 1920'ye doğru ortaya çıkan bölgeci hareket yeni karışıklara yol açmıştır. 1942'de uğradığı İtalyan işgalinden kurtulduktan sonra 1960'lı yıllardan başlayarak özerklik ve bağımsızlık yanlısı hareketler gelişmiş, Mart 1982'de adaya özel bir statü verilmiştir. Bu statü 1991'de çıkarılan kanunla değiştirilmiş, 13 Mayıs 1992 tarihli kanunla belirlenen ve 13 Mayıs 2002 tarihli kanunla tamamlanan yeni konumuna göre Korsika yine iki idarî kısma bölünmüş olarak Fransa'nın toprakları içinde sayılmıştır. Adada halen 256.000 kişi (2000) yaşamaktadır.

Korsika-Osmanlı Münasebetleri. XV. yüzyılın sonlarından itibaren Batı Akdeniz'de görülen Osmanlı denizcileri vasıtasıyla ilk ilişkilerin başladığı tahmin edilebilir. Nitekim Pîrî Reis, "Korsugo" adıyla andığı ve Ceneviz'i alan Fransa kralının idaresi altında olduğunu belirttiği adayı bizzat görmüş ve oldukça geniş bir şekilde tasvir etmiştir (*Kitâb-ı Bahriye*, III, 1111-1121). XVI. yüzyılda Osmanlılar'ın Korsika'ya karşı ilgileri arttı. Hammer, Fransız hizmetindeki Korsika doğumlu bir albayın 1536'da sadrazama IX. Karl ve